

УДК 39:378.096](477.86)(091)"199/201"

Ірина СОЛОНЕЦЬ

СЕКТОР ІНСТИТУТУ НАРОДОЗНАВСТВА «ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ НАРОДОЗНАВЧИЙ ЦЕНТР»

Проаналізована історія виникнення та діяльності Сектора Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр». Значна увага приділена аналізу основних напрямків діяльності Сектора, його заснуванню, керівництву та науковим здобуткам протягом 1992—2016 рр.

Ключові слова: Сектор Інституту народознавства «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр», етнографія, місцеве самоврядування, матеріальна і духовна культура, Прикарпаття.

© І. СОЛОНЕЦЬ, 2017

Сектор Інституту народознавства «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр» був створений з ініціативи відомого етнографа, кандидата історичних наук, професора Михайла Ілліча Паньківа та директора Інституту народознавства, доктора історичних наук, академіка НАН України, професора Степана Петровича Павлюка у 1992 р. Історія його діяльності складна, як й історія нашої держави. Протягом тривалого часу існування Сектор пережив злети і падіння, періоди бурхливої та плідної роботи й періоди так званого «наукового затишшя».

Загалом в історії діяльності Сектора можна виділити два періоди: перший охоплює час від його заснування (1992 р.) і до 2006 р., а другий — 2011—2016 рр. Між цими періодами якраз і був етап згаданого «наукового затишшя».

Мова про заснування Сектора велась одразу після створення самого Інституту народознавства, а саме у лютому 1992 р. Юридичне оформлення Сектора відбулося на засіданні Івано-Франківської Обласної ради народних депутатів 17 березня 1992 р. (рішення Виконавчого комітету № 67). Первісна назва Сектора звучала як «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий сектор-філія Львівського відділення Інституту мистецтвознавства ім. М. Рильського АН України». У рішенні обласної ради зазначалось, що Сектор створюється «з метою комплексного наукового дослідження матеріальної і духовної культури українців Прикарпаття, їх побуту, сучасних етнокультурних процесів, словесного і музичного фольклору, видання джерелознавчих збірників» [1].

Також у рішенні вказувалось на те, що виконком Івано-Франківської міської Ради народних депутатів зобов'язувався знайти приміщення для роботи Сектора та виділити дольову частину коштів для оплати праці працівникам та на інші потреби функціонування Сектора. Загалом, на 1992 р. планувалось виділити 307,5 тис. крб. [1]. Було затверджено і Положення про діяльність Сектора. Керівником Сектора було призначено Михайла Паньківа.

У Положенні Сектора Інституту народознавства чітко окреслені основні напрями його діяльності, особливості роботи, його структура та функції керівництва. Так, головними завданнями діяльності Сектора є комплексні дослідження матеріальної та духовної культури українців Карпат і Прикарпаття, їх сімейний і громадський побут, сучасні етнокультур-

Паньків Михайло Ілліч — один із засновників Сектору Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр»

ні процеси, фольклор. Робота Сектора зосереджується на теренах Івано-Франківської та Чернівецької областей, а саме на території таких етнографічних районів як Покуття, Гуцульщина, Бойківщина та Опілля. Сектор став осередком збору та обробки польового етнографічного матеріалу із зазначених районів, центром координації діяльності збирачів фольклорно-етнографічних пам'яток та регіональних етнографічних товариств, забезпечує видання наукових праць і джерелознавчих збірників, а також картографування явищ матеріальної і духовної культури регіону [12].

Рішенням Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів від 10 грудня 1992 р. у зв'язку з реорганізацією Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського АН України в Інститут народознавства НАН України, Сектор було перейменовано у «Івано-Франківський науковий сектор Інституту народознавства НАН України».

Так розпочалась історія Сектора. У його діяльності, протягом всього часу його існування, важливу роль завжди відігравали і продовжують відігравати три відомі постаті України, а саме: директор Інституту народознавства, доктор історичних наук, академік НАН України, професор Степан Петрович Павлюк, професор кафедри етнології і археології, директор навчально-наукового Інституту історії,

етнології та археології Карпат Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, колишній директор Івано-Франківського обласного краєзнавчого музею та перший керівник Сектора, кандидат історичних наук Михайло Ілліч Паньків і колишній голова Івано-Франківської обласної ради, а нині депутат Івано-Франківської обласної ради, заступник постійної комісії обласної ради з питань регіональної політики, децентралізації та розвитку місцевого самоврядування, кандидат юридичних наук, доцент Василь Михайлович Скрипничук.

Як уже зазначалось, свою наукову діяльність Сектор розпочав під керівництвом М. Паньківа. Саме він, за підтримки директора Інституту народознавства НАН України С. Павлюка та відомого політика В. Скрипничука, зумів організувати роботу Сектора.

Ще за роки навчання на історичному факультеті Івано-Франківського педагогічного інституту, М. Паньків проявив себе як відомий патріот української держави, здібний вчений та дослідник. З 1969 р. М. Паньків почав працювати в Івано-Франківському обласному краєзнавчому музеї. Саме в музеї йому вдалося найповніше розкрити свій талант організатора і керівника, людини, яка не байдужа до минулого свого краю, його багатой етнокультурної спадщини. Тут він пройшов усі щаблі професійного зростання, перебуваючи спершу на посаді наукового працівника, далі — завідувача відділом історії, заступника директора з наукової роботи, і, нарешті, — директора музею (1985 р.) [2, с. 6].

Власне досвід роботи у музеї і допоміг М. Паньківу налагодити роботу Сектора, особливо його експедиційну діяльність. З 1992 р. до 2006 р. Сектором було проведено численні польові експедиції з метою збору польових матеріалів для дослідження етнографічних та фольклорних особливостей населення Покуття, Бойківщини, Опілля та Гуцульщини. Основним напрямком досліджень Сектора на початку його діяльності було вивчення духовної культури українців, а саме їхнього родинного побуту та фольклору.

За перше десятиліття роботи Сектора було опубліковано десятки наукових статей з даної тематики. Зокрема, слід назвати такі наукові розвідки як «Звичаєве право на Покутті» [7], «Садиба і житло Покуття» [11], «Дитяча народжуваність у по-

кутських родин (друга половина XIX — 20—30-ті рр. XX ст.)» [6], «Внутрісімейні відносини на Покутті (друга половина XIX — 20-30-ті рр. XX ст.)» [5], «Весілля у с. Вербівцях на Городенківщині» [4], «Похоронно-поминальні звичаї та обряди на Покутті» [10] та ряд інших. Їх автором є М. Паньків.

Вагому роль в організації етнографічних експедицій та зборі польового матеріалу відіграла науковий співробітник Сектора Галина Скрипничук. Саме завдяки її кропіткій роботі було записано, оброблено та опубліковано численні тексти повстанських пісень українців, коломийки підгірського краю та інший фольклорний матеріал [3]. Михайло Паньків зібрав та опублікував покутські пісні [9].

При організації та проведенні польових експедицій працівники Сектора керувались методичними порадами, викладеними у посібнику «Організація польових досліджень з етнографії» М. Паньківа, адже в ньому узагальнено весь багаторічний досвід вченого в галузі польової етнографії [8]. Автор спершу подав загальні рекомендації стосовно методики збору, фіксації та документування польових матеріалів. Не оминув він увагою і таку важливу ділянку роботи «в полі», як етика досліджень, або правила роботи з респондентами. Далі етнограф навів зразки анкет для вивчення різних явищ матеріальної культури, календарних та родинних обрядів, громадських відносин тощо. Цей посібник став незамінним у роботі наукових працівників Сектора, а також для студентів при проходженні етнографічної практики і служить зразком для багатьох молодих вчених, аспірантів [2, с. 9].

Активна наукова праця Сектора тривала до 2006 р. В той час Івано-Франківська обласна рада припинила фінансувати діяльність Сектора, і тому довелося згорнути його роботу. Настав період так званого «наукового затишшя». Працівники були звільнені, а завідувач Сектора Михайло Паньків залишився виконувати обов'язки керівника на громадських засадах, оскільки не втрачав надії, що скоро вдасться повернути Сектор до життя.

Мрія М. Паньківа здійснилась у лютому 2011 р. завдяки підтримці керуючого справами виконавчого апарату Івано-Франківської обласної ради, а з 23 листопада 2012 р. голови Івано-Франківської обласної ради Василя Михайловича Скрипничука,

Паньків М.І. та Солонець І.Ф. (стоять у центрі першого ряду) — учасники міжнародної наукової конференції, присвяченої 400-річчю заснування Манявського Скиту (жовтень 2010 р.)

коли було відроджено діяльність Сектора і розпочато новий етап його фінансування.

Через велику зайнятість в університеті та роботу у численних громадських організаціях міста Івано-Франківська та області М. Паньків передав, за згоди директора Інституту народознавства НАН України С. Павлюка, керівництво сектором кандидату історичних наук Ірині Федорівні Дмитрук (нині — Солонець).

Сьогодні Михайло Паньків продовжує займатись науковою діяльністю на посаді директора навчально-наукового Інституту історії, етнології та археології Карпат та професора кафедри етнології та археології факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Він є заслуженим працівником культури України, відмінником освіти України, лауреатом всеукраїнської премії П. Чубинського, обласних премій І. Вагилевича, І. Крип'якевича та В. Полека, членом правління Івано-Франківської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії і культури, членом Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка [2, с. 12].

Сектор продовжив попередні напрямки наукових досліджень. Зокрема, на новому етапі роботи значна увага була зосереджена на вивченні традиційного звичаєвого права українців Прикарпаття та традицій місцевого самоврядування.

З цієї метою протягом 2011—2015 рр. було організовано експедиції для збору польового матеріа-

Солонець Ірина Федорівна — завідувач Сектору Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр»

лу із зазначеної тематики у Богородчанський, Галицький, Верховинський, Снятинський, Тисменицький, Тлумацький, Рогатинський, Надвірнянський, Косівський райони та села Яремчанської міської ради Івано-Франківської області.

Протягом п'яти років активної збирацької роботи було поповнено архів Сектора на 230 нових справ, які містили детальну інформацію про історію та етнографію населених пунктів згаданих районів Івано-Франківської області. Зокрема, було записано матеріал про топоніміку сіл та селищ (проаналізовано походження народних назв вулиць, урочищ, кутків сіл), історію сільських об'єднань та товариств як загальноукраїнського, так і місцевого значення, громадські будівлі села та їх значення у його історії (церкви, сільські ради, школи, клуби), життя відомих вихідців села як з минулих епох, так і з нашого часу, традиції взаємодопомоги у селах, особливості відзначення громадських свят, а також історію народної влади у селі (починаючи від вїттів і завершуючи сучасними головами сільських та селищних рад). Ця робота супроводжувалась не лише записами польового матеріалу, але й формування чисельного фото-, аудіо- та відеоархіву.

Матеріали польового архіву було використано при створенні веб-сторінки «Історія громад Прикарпаття», яка була розміщена на сайті Івано-Франківської обласної ради. Це стало новітнім методом у популя-

ризації та дослідженні регіональної історії та етнографії. Робота етнографічної експедиції дозволила залучити широке коло респондентів. Зібраний матеріал стане основою для публікації ґрунтовної монографії про історію місцевого самоврядування на Івано-Франківщині.

Участь у цій важкій експедиційній роботі брали наукові співробітники Сектора, а саме лаборант Галина Грабовецька, наукові співробітники Ігор Кравчук та Лілія Братівник.

Також Сектор бере активну участь у організаційній науковій роботі. Так, було проведено кілька «круглих столів» та регіональних конференцій, які стосувалися популяризації традицій місцевого самоврядування, вивчення досвіду місцевого самоврядування у зарубіжних країнах та його подальшої перспективи у нашому регіоні та Україні.

Проте історія повторюється. На початку 2016 р. обласна рада припинила фінансування Сектора і його діяльність знову довелося призупинити, а працівникам працювати на громадських засадах. Це значною мірою пригальмувало наукові дослідження, проте не зупинило їх. Наукові співробітники Сектора і далі займаються збором польового матеріалу (зараз увага зосереджена на вивченні Коломийського району Івано-Франківської області), беруть участь у наукових конференціях та підготовці до друку наукових праць.

Отже, бачимо, що історія Сектора Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр» пройшла складний шлях. За час свого існування він став потужним осередком дослідження традицій місцевого самоврядування, історії та етнографії Прикарпаття, центром збору та обробки значного етнографічного та фольклорного матеріалу, зібраного у ході багаторічних польових експедицій. І, незважаючи на економічні труднощі, співробітники Сектора й далі продовжують працювати для популяризації історії, традицій та звичаїв свого краю.

1. Архів Сектора Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр». — (Рішення № 67 Виконавчого комітету Івано-Франківської Обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 р.).
2. Дрогобицька О.М. І. Паньків: життєвий шлях та наукова діяльність / О. Дрогобицька // Етнокультурна

- спадщина Прикарпаття. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Етнокультурна спадщина Прикарпаття (на пошану Михайла Паньків з нагоди його 75-річчя)» (м. Івано-Франківськ, 4 грудня 2015 р.) / науковий редактор А. Королько. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2016. — С. 3—14.
3. Коломийки підгірського краю / збирач і упорядник Галина Скрипничук. — Івано-Франківськ, 2001.
  4. *Паньків М.* Весілля у с. Вербівцях на Городенківщині / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 2000. — 106 с.
  5. *Паньків М.* Внутрісімейні відносини на Покутті (II половина XIX ст. — 30 р. XX ст.) / М. Паньків // Народознавчі зошити. — Львів, 1997. — № 2. — С. 105—110.
  6. *Паньків М.* Дитяча народжуваність у покутських родинах (II пол. XIX ст. — 20—30 рр. XX ст.) / М. Паньків // Матеріали III Прикарпатської історико-краєзнавчої конференції. — Коломия, 1997. — С. 43—46.
  7. *Паньків М.* Звичаєве право на Покутті / М. Паньків // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. — Івано-Франківськ, 1993. — Вип. I. — С. 56—57.
  8. *Паньків М.* Організація польових досліджень з етнографії. Посібник / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 2005. — 123 с.
  9. *Паньків М.* Пісні з Покуття (зібрані і упорядкували Микола Андрусак і Михайло Паньків) / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 2001. — 279 с.
  10. *Паньків М.* Похоронно-поминальні звичаї і обряди на Покутті / М. Паньків // Наукові записки. — Випуск 5—6. — Івано-Франківськ. — С. 50—76.
  11. *Паньків М.* Садиба і житло Покуття / М. Паньків // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. — Івано-Франківськ, 1993. — Вип. I. — С. 60—79.
  12. Положення про Сектор Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр».

Iryna Solonets

THE SECTOR OF THE INSTITUTE OF ETHNOLOGY OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE «IVANO-FRANKIVSK ETNOLOGY RESEARCH CENTER»

The history of the Sector of the Institute of ethnology of National Academy of Sciences of Ukraine «Ivano-Frankivsk ethnology research center» is analyzed. Much attention is paid to the analysis of the main activities of the Sector, its foundation, leadership and academic achievements during 1992—2016.

Keywords: the Sector of the Institute of ethnology of National Academy of Sciences of Ukraine «Ivano-Frankivsk ethnology research center», ethnography, local government, material and spiritual culture, Prykarpattia.

Ирина Солонетц

СЕКТОР ІНСТИТУТА НАРОДОВЕДЕННЯ НАН УКРАЇНИ «ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАУЧНО-ІССЛЕДОВАТЕЛЬСЬКИЙ НАРОДОВЕДЧЕСКИЙ ЦЕНТР»

Проаналізована історія виникнення і діяльності Сектора Інституту народознавства НАН України «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр». Значительное внимание уделено анализу основных направлений деятельности Сектора, его основанию, руководству и научным достижениям на протяжении 1992—2016 гг.

Ключевые слова: Сектор Інституту народознавства «Івано-Франківський науково-дослідний народознавчий центр», етнологія, місцеве самоуправління, матеріальна і духовна культура, Прикарпаття.